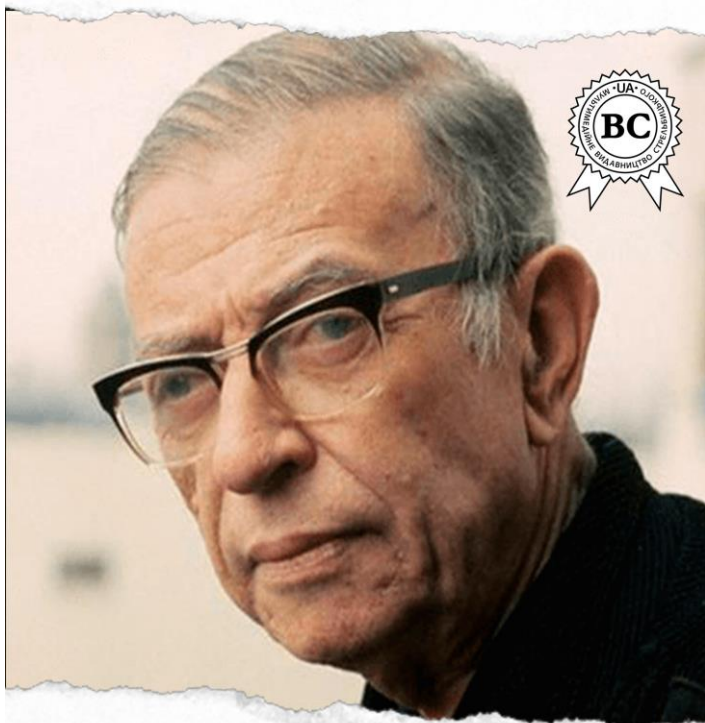

БОРИС ПОЛОМОШНОВ

ЖАН-ПОЛЬ САРТР
МОВЧКИ ПРО НЕПРАВДУ

Ця нотатка присвячена Жану-Полю Сартру. Філософу й Людині, у котрої відчуття справедливості й постійний стан співпереживання й співчуття досягали інколи мало не хворобливого рівня. Саме вони привели його до філософії. Його філософії. За що ми йому надзвичайно вдячні.

Переклад українською Ярослава Мишанича.

Борис Поломошнов

Сартр: мовчки про неправду

Найболючішою для людської психіки є неправда.

Неправда підступна й безсоромна, безсовісна й нещадна.

Нема нічого духовно боліснішого, ніж повірити у благі й, здавалося б, щирі слова, котрі лунають у твій бік, а тоді сповна «випити чару» гіркого розчарування від того, що тебе нахабно й підступно обманули, вважай, зрадили тебе довірливого.

Далеко не завжди обманута людина обмежується лише гіркими сльозами, стогонами й прокльонами: іноді вона помаленьку починає думати про суїцид.

І все це — подумати лише! — через кимось, колись, якимось сказані слова.

Природно, з урахуванням певних, вельми сумних і неприємних обставин, відшукався таки добрий і мудрий чоловік, котрий коротко й чітко сказав, «як відрізає»: «Не правда — не кажи. Не варто — не роби».

Ним — цим чоловіком — виявився Марк Аврелій Антонін Філософ (див.: його «Роздуми»).

І — люди йому повірили!

Принаймні, щодо того, що він сказав-таки правду.

Повірили на — без малого — дві тисячі років.

Повірили безумовно.

І так безумовно вірили доти, поки на світ божий не з'явився Жан-Поль Сартр з його п'єсою під екстравагантною назвою: «Диявол і Господь Бог».

Ось у ній і була піддана сумнівам абсолютна істинність, здавалося б, навіки непорушного «категоричного імперативу» Марка Аврелія.

А що ж такого особливого сказав у цій своїй п'єсі лауреат Нобелівської премії в галузі літератури за 1964-й рік (від отримання котрої він, до речі чи не до речі, відмовився: перший і — поки? — останній за історію практики присудження цієї премії такий прецедент).

«Особливого» як химерного й пишномовного — практично нічого.

Все сказане було сказано чітко й просто.

Між іншим, про те, що не слід брехати ні словами, ні — мовчанкою.

Слова — прості.

А їхній сенс?

А їхній сенс, м'яко кажучи, не надто простий і не зовсім зрозумілий.

Як, втім, і мотиви його вчинку щодо присудженої йому Нобелівським комітетом заледве

чи не найпрестижнішої у Світі премії.

Принаймні, й те й інше потребує пояснень.

Відповідних до ситуацій, що склалися й подібних до них.

Саме за це ми з Вами й візьмемося.

Негайно.

Тобто зараз.

Беремося до пошуку пояснень. Звичайно ж, адекватних. Інакше — до чого призведуть усі наші намагання?

Отже: брешуть по-різному.

Одні брешуть у тому, що безсоромно кажуть неправду — за широко відомим «принципом»: «Чим жахливіша брехня, тим вищі шанси, що у неї повірять», — ті, хто до них прислухаються.

Ці брехуни — найпримітивніші.

Сьогодні це — навіть не «вчорашній», а «поза-поза-вчорашній» день брехні.

Якщо мати у своєму розпорядженні такий потужний і — за суттю — глобальний інструмент перевірки достовірності «вкинутих» до інформаційного поля повідомлень, завжди можна легко «зробити аудит» будь-якої *відмороженої* Вам або Вами дурниці. А далі — справа споживача інформаційного «продукту»: повірити у його достовірність, засумніватися в його справжності, або ж — відкинути його як «fake».

Інші брехуни брешуть більш вишукано.

Наприклад, кажучи правду, але — не цілком.

Так вчинив, наприклад, Томас Гоббс, коли написав у своєму «Левіафані» всесвітньо-відомий сьогодні вислів: «Homo homini lupus est», — «Людина людині — вовк».

Написав він так, пославшись при цьому на Плавта: нібито той ще дві тисячі років тому сказав саме так.

Насправді ж Тит Макцій Плавт того, що приписав йому Гоббс, ніколи не казав і не писав, а написав він у своїй комедії «Віслюки» буквально так: «Homo homini lupus est, si nescio nihil aliud» — «Людина людині вовк, якщо одна з них не знає іншу». І пояснив: «Ти, незнайомцю, не переконаєш мене дати тобі гроші в борг, якщо я тебе не знаю».

«То це ж зовсім інша справа!», — неодмінно вигукнете Ви з надзвичайним піднесенням.

І у вас зразу ж виникне питання: «То для чого ж Томасу Гоббсу знадобилося так нахабно нам брехати?!»

Для того, щоб припасувати, — нехай навіть і спотворені, — історичні факти до його позиції стосовно походження держави як такої.

Саме про такі випадки Мартін Бубер у своїй роботі «Я й Ти» так прямо і сказав: «Брехня — це спотворення ситуації позицією».

Разом з тим — мається на увазі — і, вириваючи «з коренем» криваві шматки з живого

тіла правди.

Видаючи вирване за ціле.

Та от чого він не сказав, то це того, що спотворювати ситуацію позицією можуть і мовчки, тобто, не кажучи жодного слова.

Так, наприклад, як це зробили *партійно-державні бонзи*, коли вивели в Києві людей на *святкову демонстрацію трудящих* через п'ять днів після феномену «26.04», відомого більше під назвою «Чорнобильська катастрофа», що *бабахнула* у одній з найчудовіших місцин Київської області.

Саме так сьогодні брешуть усі.

Хто зацікавлений у тому, щоб брехати.

Коли?

Як сказав колись у своїх «Думках» «залізний канцлер» — Отто фон Бісмарк, «ніколи стільки не брешуть, як під час війни, після полювання й до виборів».

Де?

Скрізь.

Де тільки від сказаної, недоказаної й не сказаної брехні залежать очікувані й бажані її наслідки — політичні, фінансово-економічні, правові — для суб'єкта брехні.

Тож будь-якими фантазіями про полювання й риболовлю ми нехтуємо, як і брехнею його суб'єкта з приводу його масових перемог на фронті

сексуальних досягнень: ну, забаглося людині *безкорисливо прибрехати* — на здоров'я, — аби лише це прибріхування не завдавало шкоди репутації об'єкта прибріхування.

А от у суді, наприклад, брехня — за певних умов і за певних обставин — може принести дивіденди суб'єктові брехні.

І немаленькі.

А, відповідно, її об'єктові — втрати.

І моральні, і аморальні, і матеріальні.

І такі, при цьому, що ого-го!

Наприклад?

Прошу.

Уявіть собі, що Ви знаходитеся на засіданні суду присяжних, на котрому заслуховують справу про вбивство: один чоловік зарубав сокирою іншого чоловіка.

Сокира додається.

Зі слідами на ній крові жертви, але без відбитків пальців убивці: вбивство сталося в холодну пору року, і, швидше за все, *душогуб-головоруб* був у рукавицях.

Вас — як свідка обвинувачення — суддя запрошує на трибуну з мікрофоном для надання свідчень.

Як законослухняна особа Ви добросовісно кладете праву руку на Біблію, й промовляєте клятву: «Присягаюся казати правду, саму лише

правду, й нічого, крім правди».

Все добре, чи не так?

Ні, не так.

Якщо ви проробите цю, старанно розписану Регламентом і передбачену Законом процедуру, Ви вже скоїте злочин: Ви порушили заповідь, записану — «чорним по білому» — у тій Книзі, на котрій Ви присягаєтеся. Заповідь каже: «Не присягай» (див.: Біблія. Євангеліє від Матвія 5:34). Відзначимо: такого типу ритуал здійснюється не лише свідком, і не лише в суді. Зі скоєнням того ж самого злочину. Пробачте, відхилилися.

Далі — більше.

Вам ставлять запитання: «Чи бачили Ви цього чоловіка, котрий сидить на лаві підсудних, у такий-то день цього року, у такому-то місці у такий-то час?»

«Так, Ваша честь», такою була Ваша відповідь.

Все.

Справа зроблена.

Адже саме у цей самий день і годину, у цьому самому місці — секунда в секунду — було скоєне вбивство вищезазначеною сокирою.

Причому — шульгою.

А підсудний якраз і є шульга, що доведено даними відповідної експертизи.

Все.

Справа, як кажуть, зроблена.

На підставі даних експертиз і — головним чином — Ваших показів присяжні виносять таке рішення: «Підсудний винен».

А далі суддя вже *впаяв* йому.

На всю, як кажуть, *котушку*.

Підсудного — тепер вже — *засудженого* (особливий шик пенітенціарного сленгу) виводять з клітки, завбачливо вдягнувши на нього кайдани. Тепер вже він перебуватиме за іншою решіткою. Довго-довго. Швидше за все — поки не помре: адже у в'язниці всіляке трапляється, чи не так?

І останніми словами *засудженого* були слова прокляття. На Вашу — так, так, Вам не почулося — саме на Вашу адресу. Тому що цей чоловік нікого з людей не вбивав. Ніколи. Лише мух і комарів, та й то — інколи.

То що ж, все-таки, сталося насправді?

А ось що.

Прогулюючись у парку, рівно за хвилину до того, як Ви побачили на місці злочину нинішнього засудженого, повз Вас промайнув зовсім інший чоловік. З лютою зовнішністю. Прямо перед Вашим носом він покрутив свіжозакривавленою сокирою, і, виширившись багатозначно — спеціально для Вас — демонстративно пошпував сокиру в куці. Ви зразу ж зрозуміли мовчазний, але цілком недвозначний натяк. А далі вже Ви побачили чийсь

мертві ноги, що видніли з-під кущів і... нинішнього засудженого, який ішов Вам назустріч. Вас він помітив, а мертвих ніг, що видніли з-під кущів, мабуть, що ні.

Ось і вся історія.

Вам сумно?

Переживаєте?

Але ж Ви не скоїли жодного злочину, хіба не так?

І присягу свою жодним чином не порушили: адже Ви сказали «правду, саму лише правду й — нічого крім правди», стосовно чого Ви, власне кажучи, й присягнулися. Адже від Вас не вимагалось казати УСЮ ПРАВДУ, чи не так?

Ну, а те, що ВИ ЗБРЕХАЛИ СВОЄЮ МОВЧАНКОЮ, то про це крім Вас, і ще — Сартра ніхто не знає й не дізнається, а засуджений може лише здогадуватися, але його здогади вже марні, чи не так?

Р. S. Від присудженої йому Нобелівської премії Жан-Поль Сартр відмовився через те, що — за його власною заявою — він не хотів перебувати у одній компанії з кимось із колишніх поплічників нацизму.

Навіть якщо це компанія Нобелівських лауреатів.

Copyright © 2022
StrelBooks —
Strelbyskyy Multimedia Publishing, Ltd
strelbooks.com

ANDRONUM ®
andronum.com

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any other form or by any means, including photocopying, recording and other electronic or mechanical methods, without the publisher's prior written permission, except for limited citation and other non-commercial purposes permitted by the Copyright Law.

For information about permission to reproduce this publication, please write to:

vl@strelbooks.com
or publishing@andronum.com.ua

Copyright © 2022
StrelBooks —
Strelbyskyy Multimedia Publishing, Ltd
strelbooks.com

ANDRONUM ®
andronum.com

Усі права застережено. Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена, поширена або передана в будь-якій іншій формі або будь-якими засобами, включаючи фотокопіювання, запис та інші електронні або механічні методи, без попереднього письмового дозволу видавця, за винятком випадків обмеженого цитування та інших некомерційних цілей, дозволених законом про авторські права. Для отримання інформації про дозвіл відтворення цієї публікації пишть на адресу:

vl@strelbooks.com
або publishing@andronum.com.ua